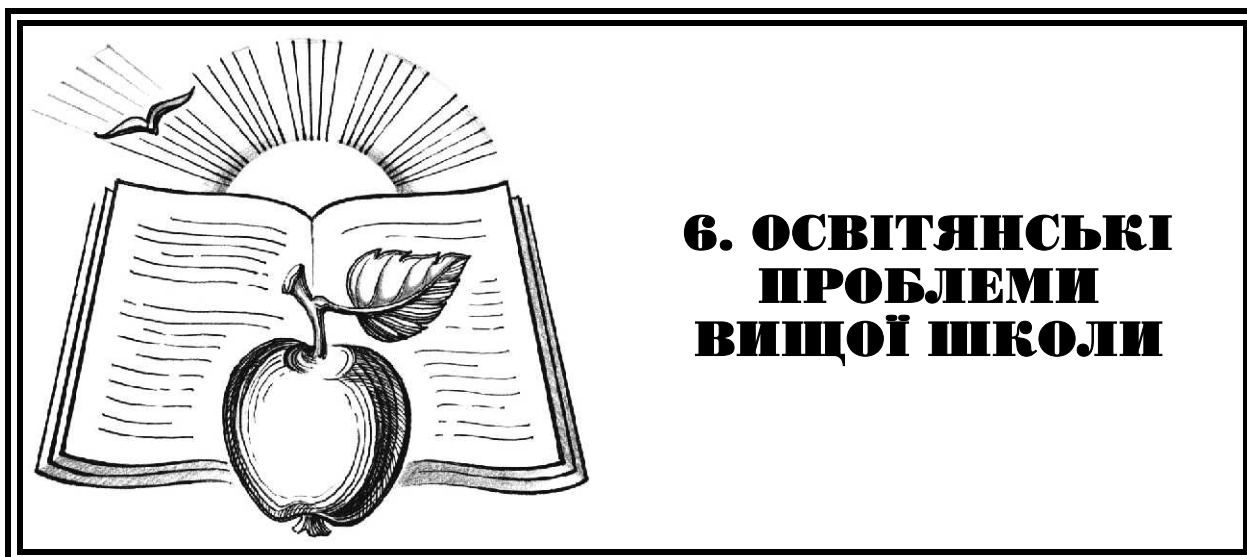

6. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 325.561

*А.Я. Сохнич¹, здобувач М.В. Смолярчук – Львівський
ДАУ; здобувач О.А. Сохнич²*

ОСОБЛИВОСТІ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ У БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС

Реформи в освіті, які зараз проводяться у різних країнах, спричинені об'єктивними вимогами розвитку економіки, науки та технології.

Основним завданням є досягти стабільного розвитку країни та суспільства. Але це неможливо без розвитку науково-технічного та кадрового потенціалу країни, де наукове дослідження у закладах вищої освіти та сама освіта займають найважливіше місце так само як і інтеграція у світове співтовариство.

Ключові слова: освіта, наука, Болонський процес.

*Prof. A.Y. Sohnych, academician; M.V. Smolyarcchuk – Lviv State Agrarian
University; O.A. Sohnych – Kyiv Slavistic University*

Peculiarities of Ukraine introduction into Bologna process

The reforms in education, which are being carried out nowadays in different countries are stipulated by objective requirements of the development of economics, science and technology.

The main task is to achieve steady development both country and society. But it cannot be reached without the development of scientific-technical and personnel potential of the country, where the scientific research of high educational establishments and education itself take the most important place as well as the integration to the World Community.

Keywords: education, science, Bolon process.

Вступ. Розвиток сучасного суспільства багато в чому визначається його інтелектуальним потенціалом, а в його структурі наука займає особливе місце [3]. У цивілізованому світі якість і вартість життя людини все більш буде визначатися рівнем використовуваної техніки і технологій, розвитком науки в цілому як невід'ємної складової національної культури.

Успішна економіка ХХІ ст. повинна істотно відрізнятися від тієї, яка з'явилася у країні у кінці ХХ століття. Конкуренція буде будуватися не на

¹ д-р екон. наук, професор, академік АЕНУ і МАНЕБ

² Південнослов'янський інститут Київського славистичного університету

зниженні затрат, а на підвищенні якості, впровадженні інновацій і грамотності робочої сили в технологічному плані. Важливість цього полягає в тому, що рух технологічного та інформаційного потенціалу [7; 8] між науковою базою та іншими сферами економіки є основою державної політики в розвинених країнах [9].

Обговорення проблеми. Однією з головних складових частин науково-технічного потенціалу є вища школа [4]. Будь-яка сфера людської діяльності у сучасному суспільстві, як відомо, пов'язана з наукою, доступ до якої можливий тільки через систему освіти. Вона монополізувала всі шляхи, які ведуть на різні рівні соціальної структури суспільства. Наукове співтовариство, щоб зберегти себе як стійке соціальне формування, повинно соціально відновлюватися. Цю функцію і виконує вища школа, здійснюючи підготовку наукових кадрів.

У травні 1998 р. на святкуванні 800-річного ювілею Сорбонського університету міністри освіти чотирьох країн – Франції, Німеччини, Італії, Великобританії – підписали "Спільну декларацію про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти". У документі було зазначено, що "Європа – це не тільки євро, банки і економіка, вона також повинна стати і Європою знань".

Початок Болонському процесу [1, 2, 5, 6] було покладено у 1999 р., коли міністри освіти 29 європейських країн підписали конвенцію. Її мета – формування в Європі єдиного стандарту вищої освіти з врахуванням досвіду та особливостей розвитку вищої школи кожної країни-учасниці цього процесу. Важливо зазначити, що Болонський процес є одним із основних компонентів створення суспільства майбутнього, заснованого на знаннях [4; 9].

Чому виникла необхідність у постановці цієї мети і яка ситуація із забезпеченням науки й освіти в ЄС сьогодні? Вважається, що у сучасних умовах освіта і підготовка кадрів відіграють вирішальну роль у досягненні стратегічних цілей Євросоюзу. У середньому країни ЄС витрачають на освіту і підготовку кадрів 5 % ВВП. Ця цифра близька до тієї, яка характеризує витрати на аналогічні цілі у США, і перевищує рівень, досягнутий в Японії – 3,5 % від ВВП. Але якщо середній показник частки приватних інвестицій в освіті ЄС у 2000 р. становив 0,2 % від ВВП, то в Японії він був 0,6 %, а у США – 1,2 % від ВВП. Основна причина нестачі фінансів: низька участь компаній та приватних осіб в інвестуванні освіти і досліджень у країнах Європи. Також очевидне відставання і в галузі науки. Країни ЄС виділяють щорічно на проведення досліджень і розробок 1,9 % свого ВВП, в той час як США – 2,7 %, Японія – 2,9 %. У приватному бізнесі США працює 83 % дослідників країни, в Японії – 66 %, а в ЄС – не більше 50 %. На слабкий взаємозв'язок освіти і дослідницької діяльності в Європі вказують дані опитувань європейських компаній. Тільки 5 % із них відзначили інформацію, яку одержують від вищих освітніх закладів, як важливу для своєї діяльності. В останні роки в ЄС досягнуто прозоре розуміння того факту, що уряди без участі бізнесу і громадян не у змозі забезпечити адекватні умови глобальній конкуренції фінансування всіх видів освіти і підготовки кадрів. Визначені конкретні цифри:

в освіті показник частки витрат у ВВП повинен до 2010 р. досягти співпорівнянню з США рівня, а у дослідженнях і наукових розробках становити 3 % ВВП. Поза сумнівом, європейські країни сьогодні володіють достатньо якісними та ефективними національними системами освіти і досліджень. Але в рамках сучасної глобальної конкуренції їм стає все важче демонструвати свою беззаперечну перевагу. Попит на висококваліфіковану робочу силу в ЄС істотно випереджає темпи росту її підготовки. В умовах наростаючої конкуренції об'єднаний Європі відведено зовсім небагато часу на формування економіки, заснованої на знаннях. Болонський саміт поставив завдання ви-найти додаткові можливості для забезпечення істотного приросту інвестицій у розвиток людського капіталу.

Співробітництво Європейського Союзу з Новими Незалежними Державами (ННД) в галузі науки і технологій відбувається в різних тематичних програмах і темах, таких як TACIS, COST і EUREKA INTAS та ін. Ці міжнародні програми допускають міжнародне співробітництво, орієнтовані на дослідження, важливі для конкретних країн, які не є членами ЄС, або регіонів, і підтримують наукову й технологічну співпрацю на міжнародному рівні. Вони також сприяють підвищенню світового авторитету європейської науки і проведенню зовнішньої політики Співтовариства. Вони задумані так, щоб допомогти європейським дослідним центрам і компаніям одержати доступ до міжнародного наукового знання і підвищити можливості для навчання дослідників. Для цього необхідна тісніша координація з іншими програмами співтовариства або європейськими ініціативами, які спрямовані на міжнародну науково-технічну співпрацю.

Структура сучасної вищої освіти України має національні особливості, але вона побудована у певній відповідності до структури освіти розвинених країн світу і охоплює: загальну, професійну та післядипломну освіту.

Насьогодні мережа вищих навчальних закладів охоплює всю територію України і налічує 1009 вищих навчальних закладів, у тому числі сектор державної форми власності охоплює 235 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та 586 – I-II рівнів. Серед них 121 університет, 56 академій, 58 інститутів і консерваторій, 122 коледжі, 276 технікумів і 188 училищ.

Сектор приватної форми власності містить 104 вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації та 84 – I-II рівнів.

В університетах, академіях, інститутах навчається 1 млн. 844 тис. студентів, а всього у системі вищої освіти навчається близько 2 млн. 437 тис. студентів. За роки незалежності України чисельність студентів на 10 тис. населення зросла з 310 до 512 осіб.

У вищій школі України сьогодні зайнятий 95 тис. 761 викладач, з яких більше 54 % мають наукові ступені докторів і кандидатів наук. Цей потужний потенціал України дає змогу готувати висококваліфікованих фахівців з вищою освітою різних освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Розбудова національної освіти в Україні [1-6] повинна базуватися на методологічних засадах, які відповідають новому світогляду щодо її завдань і функцій у сучасному суспільстві. Домінантою сучасного освітнього процесу

має стати його творча функція, яка віддає перевагу формуванню творчої особистості [4-9].

Необхідно зазначити, що на найближчий період у сфері освіти визначилися такі важливі стратегічні завдання:

- забезпечення доступності та якості освіти;
- зміцнення навчально-методичної і матеріально-технічної бази освітніх закладів;
- досягнення економічної ефективності і фінансової стійкості діяльності системи освіти.

Першочерговими завданнями, які можна віднести до цього, є такі:

- забезпечення стабільності та оптимізація фінансування й управління у сфері освіти з врахуванням сучасних технологій, своєчасної та адекватної оплати праці;
- систематичне поновлення професійної освіти з врахуванням змін в економіці, науці тощо;
- досягнення ефективності і високої якості діяльності освітніх закладів;
- пріоритетна підтримка працівників системи освіти, підвищення їх престижу і соціального статусу;
- підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних вирішувати професійні завдання в умовах інформатизації суспільства і впровадження нових наукомістких технологій;
- формування сучасного світорозуміння і наукового світогляду.

Динамічний, стійкий розвиток вищої освіти вважається у світовому співтоваристві одним із ключових показників розвинутості держави. Як показує міжнародний досвід, вища освіта може стати найбільш ефективною і стійкою в тому випадку, коли вона діє у вигляді єдиної державно-суспільної системи.

Водночас невизначеність перспектив і принципів взаємин України та ЄС є одним з об'єктивних обмежень інтеграції української системи вищої освіти в європейський простір.

Водночас українській вищій освіті та університетам необхідно подолати немало труднощів та обмежень на шляху до європейського простору вищої освіти:

- адаптація поки що незавершеної реформи системи освіти України до вимог та принципів Болонської декларації (зокрема, введення системи кредитів, реформа наукових ступенів згідно із загальноєвропейськими стандартами, взаємне визнання наукових ступенів, отриманих за кордоном та в Україні й ін.) вимагає збільшення фінансування вищої освіти. Економічне становище України є істотним обмеженням для адаптації та продовження реформ у вищій освіті, приведення її до європейських стандартів;
- незавершеність адаптації національного законодавства до стандартів європейського права, а також неготовність європейських країн та ЄС до ліквідації міграційних перешкод для громадян України, зміни законодавства, пов'язаної з полегшенням пересування та працевлаштування студентів. Це обмеження суперечить та не дасть змогу принципів мобільності у Болонському процесі для України й унеможливило його реалізацію;
- відсутність самостійних наукових і соціологічних досліджень із цієї проблеми;
- недостатній розвиток інформаційної системи (інформаційних центрів, баз даних освітніх систем і даних порівняльних і описових аналізів їхнього поточного стану), що забезпечувала б європейські університети і громадян інфор-

мацією про українську систему освіти, університети і програми та аналогічною інформацією про європейські університети. Створення такої системи сприятиме поширенню прозорої інформації про українські університети серед європейських навчальних закладів і громадян;

- відсутність постійно діючих громадських структур – форумів освітян та їхньої співпраці з асоціаціями освіти та наукових досліджень Європи, використання досвіду Європейської мережі забезпечення якості у сфері вищої освіти (European Network of Quality Assurance in Higher Education) та інформаційного обміну й забезпечення завдань і принципів Болонського процесу в освітньому середовищі України, інформування громадськості про їхні переваги для української вищої освіти.

Інтеграційні процеси в освіті особливо важливі для аграрної сфери, де активно розвиваються різні форми власності та господарювання на землі і це вимагає підготовки фахівців-землевпорядників вищого рівня, які б забезпечували формування та розвиток цього процесу [5-9]. Його важливість підтверджується загальнодержавною програмою використання та охорони земель на 2005-2015 рр. (розглянута у Кабінеті Міністрів України і потребує затвердження як Закон у Верховній Раді України), яка забезпечить:

- в економічній сфері – підвищення ефективності суспільного виробництва завдяки раціональнішому використанню природно-ресурсного потенціалу та інших ресурсів, стимулювання розвитку галузей економіки країни;
- в екологічній сфері – забезпечення техногенно-екологічної безпеки життєдіяльності людини обґрунтуванням екологічно допустимих рівнів і режимів використання земель;
- у соціальній сфері – створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, збереження і створення нових робочих місць, усунення істотних регіональних відмінностей в умовах життєдіяльності, поліпшення умов праці та життя сільського населення, забезпечення доступності всіх громадян до ресурсів людського розвитку.

Висновки. Реформи освіти, які здійснюються у даний час у різних країнах, перш за все зумовлені об'єктивними вимогами розвитку економіки, науки і техніки. Для забезпечення їх успіху необхідне дотримання загальних принципів. По-перше, у кожній країні освіта соціокультурно детермінована, тому будь-яка реформа системи освіти повинна бути пов'язана з соціальною структурою і культурними традиціями країни. По-друге, реформа у сфері освіти обов'язково вплине на різні рівні економічних і соціальних відносин і спричинить у них відповідні зміни. Передбачити і бути готовими конструктивно зустріти їх – одна з найважливіших функцій державних органів.

Проблема полягає в тому, щоб домогтися стійкого розвитку країни і суспільства. А цього не можна зробити без розвитку науково-технічного і кадрового потенціалів, в якому найважливішу роль відіграють наука вищих освітніх закладів і освіта, їх інтеграція у світове співтовариство.

Література

1. Болонський процес: Статті// Освіта. – 2004, № 19. – С. 2.
2. Денисенко В. У рамках Болонського процесу// Освіта. – 2004, № 20. – С. 8.
3. Іванчук М.Г. Інтеграція – провідна тенденція сучасного наукового пізнання// Педагогіка і психологія. – 2003, № 3-4. – С. 62-71.

4. Сікорський П. Якість вищої освіти – основна вимога Болонського процесу// Освіта. – 2004, № 19. – С.3.

5. Сохнич А.Я., Боярчук В.М. Болонський процес: шляхом Європейської інтеграції// Інтеграція вищої аграрної школи в загальноєвропейську систему вищої освіти: проблеми і перспективи: Матеріали науково-методичної конференції. – Львів: ЛДАУ, 2004. – С. 136-139.

6. Сохнич А.Я. Інтеграція вищої школи в Європейську систему// Інтеграція вищої аграрної школи в загальноєвропейську систему вищої освіти: проблеми і перспективи: Матеріали науково-методичної конференції. – Львів: ЛДАУ, 2004. – С. 148-151.

7. Сохнич А.Я., Медиковський М.О. Сучасні інформаційні технології в агропромисловому комплексі: Навч. посібник. – Ч.І. – Львів: Львівський держ. агроуніверситет, 1999. – 141 с.

8. Сохнич А.Я. Підготовка фахівців агропромислового комплексу з використанням сучасних інформаційних технологій// Шляхи та проблеми входження України в світовий освітнянський простір: Зб. доп. між нар. наук. – метод. конф., Том.2. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 1999. – С. 186-190.

9. Сохнич А.Я., Сохнич В.Я. Гармонізація наукових та духовних аспектів людсько-10. го розвитку. – Львів: НВФ "Українські технології", 2004. – 56 с.

УДК 331.101.1

Ст. викл. Р.М. Купчик, канд. техн. наук;
студ. О.М. Глова – НЛТУ України

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНТРОПОМЕТРИЧНИХ ОЗНАК СТУДЕНТІВ

Розглянуто методики обмірних досліджень в ергономіці і статистичного оброблення результатів. Проведено порівняльний аналіз антропометричних ознак студентів за результатами власних досліджень і даними існуючих антропометричних атласів. Оцінено можливість узагальненого використання даних цих атласів у сучасних ергономічних дослідженнях.

Senior teacher R.M. Kupchyk; stud. O.M. Glova – NUFWT of Ukraine

Comparative analysis of anthropometric signs of students

The methods of measuring researches in ergonomics and statistical treatment of results are considered in article. The comparative analysis of anthropometric signs of students as a result of own researches and information of existent anthropometric atlases is conducted. Possibility of the use of information of these atlases in modern ergonomics researches is appraised in article.

У прикладних наукових дисциплінах сьогодні все більш важливе місце займають антропометричні дослідження, що зумовлено зростанням потреб в антропологічних даних для окремих галузей науки і практики.

В ергономіці і дизайні дані про будову тіла людини використовуються для вирішення широкого кола задач розроблення і оцінки технічних засобів діяльності – машин і виробничого устаткування, засобів транспорту, медичного обладнання, меблів, виробів культурно-побутового призначення та ін. Антропологічні дослідження базуються на спеціально розробленій методиці – антропометрії, яка становить сукупність методичних прийомів в антропологічних дослідженнях, що полягають у вимірюванні і описі тіла людини в цілому і окремих його частин, і що дають змогу дати кількісно охарактеризувати їх мінливості.